

ДЕЯКІ АДМІНІСТРАТИВНІ ПРОЦЕДУРИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті проаналізовано деякі адміністративні процедури адміністративно-правового регулювання підприємницької діяльності. Автор звертає увагу на особливості застосування адміністративних процедур адміністративно-правового регулювання підприємницької діяльності. Автор наголошує на тому, що необхідне більш детальне та глибоке вивчення адміністративних процедур адміністративно-правового регулювання підприємницької діяльності.

Ключові слова: адміністративна процедура, публічна адміністрація, адміністративно-правове регулювання, ліцензування, державна реєстрація, економічна конкуренція.

В статье проанализированы некоторые административные процедуры административно-правового регулирования предпринимательской деятельности. Автор обращает внимание на особенности применения административных процедур административно-правового регулирования предпринимательской деятельности. Автор подчеркивает, что необходимо более детальное и глубокое изучение административных процедур административно-правового регулирования предпринимательской деятельности.

Ключевые слова: административная процедура, публичная администрация, административно-правовое регулирование, лицензирование, государственная регистрация, экономическая конкуренция.

The article investigates some administrative procedures of administrative and legal regulation of business. The author developed the features of administrative procedures for administrative and legal regulation of business. The author notes that it is necessary to detailed and deep study of the administrative procedures of administrative and legal regulation of business.

Key words: administrative procedure public administration, administrative regulation, licensing, state registration, economic competition.

Вступ. В Україні відбувається стрімкий розвиток торгівлі, оскільки саме ця сфера суспільного буття дозволяє реалізувати особі свої бажання та можливості, а також розкрити свій творчий потенціал. Зрозуміло, що здійснення підприємницької діяльності відбувається відповідно до чинного законодавства, а також з урахуванням затверджених адміністративно-правових процедур.

Забезпечення прав, свобод та законних інтересів фізичних і юридичних осіб засобами адміністративного права неможливе без законодавчого врегулювання процедурного аспекту відносин публічної адміністрації з об'єктами публічного управління. Процедури адміністративно-правового регулювання посідають центральне місце тоді, коли відбувається спільна публічна діяльність людей для досягнення певних цілей. Головне завдання адміністративних процедур – сприяння реалізації прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб. Процедурні норми становлять основу позитивної діяльності публічної адміністрації. Чітке встановлення адміністративних процедур сприяє створенню комфортних умов взаємодії громадян і публічних органів, забезпеченню ефективного функціонування виконавчих структур, їхньої відкритості, прозорості процесу підготовки й ухвалення управлінських рішень, обмеженню адміністративно-го свавілля та посадових зловживань [14].

Постановка завдання. Мета статті полягає в тому, щоб проаналізувати особливості деяких адміністративних процедур адміністративно-правового регулювання підприємницької діяльності.

Результати дослідження. Нові дослідження з порушених питань повинні базуватися на теоретичних і практичних результатах розвідок як вітчизняних, так і іноземних провідних вчених. Підґрунтям для нашого дослідження стали роботи таких науковців, як: В.В. Галуцько, О.С. Лагода, А.В. Щерба, Г.В. Фоміч, Н.В. Галіцина, Р.С. Алімов, Ю.М. Фролов, О.І. Миколенко й інші. Незважаючи на значний внесок згаданих учених у дослідження даних наукових проблем, дані науковці не розкривали деякі адміністративні процедури адміністративно-правового регулювання підприємницької діяльності, а вивчали більш широкі, спеціальні або суміжні актуальні питання.

Як вважає Р.С. Алімов, будь-які процедури юридичного характеру спрямовані на розв'язання індивідуальних адміністративних справ. Останні є зібранням юридичних документів, на підставі яких державний орган підтверджує якісь права, обов'язки юридичних і фізичних осіб або факти, дії, події; санкціонує, веде реєстрацію таких фактів, дій або здійснює контроль (нагляд), будь-які перевірки й інші управлінські процедури. В юридичному розумінні процедурами в адміністративному праві в Україні є зовнішні форми встановлення і вираження загальнообов'язкових правил поведінки, які регулюють суспільні відносини, що виникають у сфері державного управління. За допомогою процедур нормативно-правові акти органів законодавчої та виконавчої влади встановлюють правила реалізації державними органами (посадовими особами), а в деяких випадках і недержавними органами й організаціями завдань і функцій у процесі здійснення управлінської діяльності [5].

Погоджуємося з думкою Р.С. Алімова, що адміністративні процедури є зовнішніми формами вираження встановлених приписів нормативно-правових актів. Так, дійсно, по суті поняття «нормативно-правовий акт» є статичним, тобто вказує на належну, бажану або обов'язкову манеру поведінки, однак адміністративно-правові процедури приводять у дію затверджені приписи та динамічно розвивають наявні або такі, що виникають, суспільні відносини. Зрозуміло, що адміністративно-правові форми є зовнішнім виразом приписів закону.

На думку О.С. Лігоди, особливу увагу в контексті розбудови публічної адміністрації звернено на зовнішні процедури, в яких бере участь приватна особа, адже злагоджена й ефективна робота адміністративного органу щодо їх реалізації є показником і гарантом захищеності прав і свобод громадян. Зовнішня процедура поділяється на «заявну» та «втручальну», детермінантом розмежування якої є суб'єкт ініціативи, у заявній – це приватна особа, за зверненнями якої до органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування розпочинається провадження; у втручальній – це адміністративний орган, що здійснює контроль-наглядові повноваження, а також вступає у відносини за наявності потреби в захисті державних і суспільних інтересів, забезпечення прав і свобод громадян, припинення адміністративних правопорушень тощо. «Втручальні» процедури залежно від наслідків для приватної особи поділяються на «позитивні», які не мають правообмежуючого характеру, та «негативні», які обмежують особу в правах [1].

Отже, застосування втручальних процедур має подвійний стандарт з огляду на наслідки для приватного суб'єкта – позитивні або негативні (правообмежуючі). Як зазначено в Концепції реформування публічної адміністрації в Україні, принциповою новацією адміністративно-процедурного законодавства має бути врегулювання «втручальних проваджень» – випадків, коли ухвалення рішення, яке зачіпає права та законні інтереси конкретної приватної особи (осіб), здійснюється адміністративним органом за власною ініціативою [1].

Як бачимо, більшість науковців вважають, що за допомогою адміністративно-правових процедур відбувається реалізація законних прав та свобод людини і громадянина. Тим самим відбувається гармонійне поєднання приписів нормативно-правових актів і їх реалізація в реальних суспільних відносинах.

Науковець А.В. Щерба досліджувала адміністративні процедури в органах місцевого самоврядування в Україні та визначила адміністративну процедуру в органах місцевого самоврядування як урегульовану нормами адміністративно-процесуального права діяльність органів місцевого самоврядування в межах повноважень, визначених чинним законодавством, спрямовану на реалізацію норм адміністративного матеріального права, а також матеріально-правових норм інших галузей права в процесі вирішення конкретних справ щодо забезпечення прав, свобод, законних інтересів фізичних і юридичних осіб [2].

Як бачимо, науковець А.В. Щерба у своєму визначенні адміністративних процедур в органах місцевого самоврядування в Україні дала їм таку характеристику: 1) нормативна врегулюваність; 2) спрямованість на реалізацію прав і законних інтересів, прав і свобод людини та громадянина; 3) реалізація законних приписів.

Науковець Г.В. Фоміч на підставі аналізу наукових доробків і чинного законодавства визначила адміністративні процедури як встановлений нормами адміністративного права порядок діяльності органів державного управління з ухвалення нормативно-правових актів управління й вирішення індивідуальних адміністративних справ. Розгляд процедур у публічній службі як різновиду адміністративних процедур дозволив визначити, що їм притаманні всі ознаки адміністративних процедур, але водночас вони мають свої особливості: а) реалізуються в межах інституту державної служби та служби в органах місцевого самоврядування; б) відбуваються за участі обов'язкових суб'єктів – керівника (заступника керівника) органу, начальника структурного підрозділу, з одного боку, і публічного службовця – з другого; в) характеризуються численністю і різноманітністю; г) між учасниками процедури існує внутрішньоорганізаційна підпорядкованість; ґ) організаційні адміністративні процедури відбуваються з певною циклічністю, тобто через визначені проміжки часу вони повторюються; д) регламентуються нормами адміністративного права [3].

Як вважає Н.В. Галіцина, на основі узагальненого аналізу різноманітних джерел можна виділити такі ознаки адміністративних процедур: 1) застосування в публічній сфері; 2) регулювання порядку здійснення правозастосувальної діяльності; 3) охоплення управлінської діяльності позитивної спрямованості; 4) встановлення визначеного порядку здійснення тих чи інших дій, оскільки завданням адміністративних процедур є впорядкування діяльності уповноважених органів влади і всіх зацікавлених осіб, внаслідок чого підвищується ефективність і якість роботи публічної адміністрації загалом; 5) характерний особливий суб'єктний склад (однією зі сторін завжди є державний орган або посадова особа, наділені державно-владними повноваженнями); 6) закріплення в адміністративно-процедурних нормах, які, своєю чергою, регулюють застосування матеріальних норм адміністративного й інших галузей права (фінансового, господарського, трудового тощо) і водночас регламентують діяльність уповноважених органів і посадових осіб. Науковець Н.В. Галіцина на підставі узагальнення базових ознак адміністративних процедур запропонувала визначення адміністративної процедури як встановлених законодавством правил, порядку й умов (зразків) вчинення процесуальних дій щодо розгляду та вирішення конкретної адміністративної справи у сфері публічного управління [4].

Як слушно зауважує Ю.М. Фролов, необхідно розмежувати поняття «адміністративний процес» і «адміністративна процедура» через недоцільність поєднання юрисдикційного та позитивного процесу в одному понятті, що не відповідає сучасній трактовці та розумінню адміністративної діяльності та призводить до знецінювання змісту й значення самого поняття процесу в тому спеціальному юридичному сенсі, який історично склався та є прийнятним у законодавстві на практиці та в науці. Здається, що поняття «адміністративна процедура» посідає цілком обґрунтоване самостійне місце в адміністративно-процесуальній діяльності та його не варто ототожнювати з категорією «адміністративний процес». Процедура є початковою формою врегульованості в діяльності відповідних органів, що за наявності об'єктивної необхідності може перетворитися на більш впорядковану форму, яка має назву «процес». Отже, можна зробити висновок, що адміністративна процедура й адміністративний процес є пов'язаними, близькими, але самостійними правовими поняттями, що співвідносяться як частина та ціле [6].

До основних визначальних ознак, які характеризують поняття «адміністративна процедура», віднесемо такі: 1) публічний характер і особливий суб'єктний склад; 2) адміністративна процедура здійснюється в публічній сфері; 3) безпосередньо пов'язана з діяльністю органів публічної адміністрації та супроводжується використаннями відповідних владних повноважень з урахуванням публічних інтересів; 4) нормативний характер; 5) адміністративна процедура врегульована адміністративно-правовими нормами, які чітко регламентують діяльність уповноважених органів і посадових осіб; 6) індивідуальний характер – прийняте у справі рішення стосується конкретних фізичних або юридичних осіб, що перебувають у стосунках з органами публічної адміністрації; 7) безспірний характер; 8) предметом адміністративної процедури є індивідуальні адміністративні справи, в яких не вирішуються суперечки і не розглядаються скарги осіб на дії та рішення публічної адміністрації; 9) стадійний характер – передбачає послідовну реалізацію декількох стадій за умови, що кожен наступний етап має своєю відправною точкою правовий результат попереднього етапу; 10) особлива спрямованість – адміністративна процедура не має

своїм результатом застосування примусових заходів, мета полягає в забезпеченні реалізації прав або обов'язків певного суб'єкта правовідносин у сфері державного управління; 11) адміністративна процедура завершується ухваленням відповідного нормативного акта, обов'язкового для виконання [6, с. 20].

Як бачимо, науковців дають різну характеристику адміністративним процедурам, однак є і спільні риси в цих характеристиках, а саме: 1) здійснюється в публічній сфері, тобто у сфері публічного адміністрування; 2) здійснюється відповідно до встановлених вимог нормативно-правових актів; 3) наявність стадій реалізації даної процедури; 4) індивідуальний характер застосування адміністративно-правової процедури; 5) за результатами застосування певної адміністративно-правової процедури ухвалюється відповідний нормативний акт, обов'язковий до виконання.

За визначенням В.В. Галунька, адміністративні процедури – це встановлений законодавством порядок розгляду і розв'язання органами публічної адміністрації індивідуальних адміністративних справ із метою забезпечення прав, свобод та законних інтересів фізичних і юридичних осіб, нормального функціонування громадянського суспільства та держави [7].

На думку О.І. Миколенка, адміністративна процедура – врегульована адміністративно-процедурними нормами послідовність дій суб'єктів нормотворчої і правозастосовної діяльності, структурованих відповідними процедурними відносинами щодо ухвалення нормативно-правових актів управління та вирішення адміністративних справ [8].

Ю.М. Фролов вважає, що, характеризуючи загальне значення адміністративних процедур, до їх головних завдань варто віднести такі: 1) забезпечення справедливого, об'єктивного та своєчасного розгляду індивідуальних справ фізичних і юридичних осіб із метою виконання обов'язків, забезпечення прав і законних інтересів суб'єктів правовідносин; 2) сприяння підвищенню ефективності реалізації публічної влади, чіткому виконанню функцій і повноважень органів і посадових осіб шляхом упорядкування їхньої діяльності; 3) забезпечення необхідної послідовності в реалізації суб'єктами правовідносин своїх прав і законних інтересів; 4) протидія зловживанню владою з боку органів виконавчої влади й інших суб'єктів владних повноважень шляхом чіткого регламентування правил взаємостосунків органів і посадових осіб виконавчої влади та місцевого самоврядування з іншими суб'єктами адміністративних правовідносин [6, с. 20].

Необхідно звернути увагу на класифікацію адміністративних процедур. Науковець І.М. Лазарев виділяє такі види адміністративних процедур, що здійснюються органами виконавчої влади у взаєминах із громадянами та їх організаціями: 1) правопредставницькі процедури; 2) процедури, пов'язані із забезпеченням виконання обов'язків громадянами та їх організаціями; 3) ліцензійно-дозвільні процедури; 4) реєстраційні процедури; 5) контрольно-наглядові процедури; 6) державно-заохочувальні процедури [9, с. 21].

Науковець С.Г. Стеценко серед адміністративних процедур, що реалізуються в діяльності органів публічної адміністрації, пропонує вирізнити: 1) процедури про адміністративні правопорушення (що розглядаються адміністративним, а не судовим порядком); 2) процедури про адміністративні оскарження; 3) нормотворчі процедури; 4) дозвільні процедури; 5) реєстраційні процедури; 6) контрольні процедури; 7) атестаційні процедури та ін. [10, с. 21].

За наявністю чи відсутністю спору у відносинах між адміністративним органом і приватною особою адміністративні процедури можуть бути поділені на юрисдикційні та неюрисдикційні. Варто зазначити, що в доктрині західних країн адміністративна процедура поділяється на безспірну (неповозну) та спірну (повозну) [12].

Як зазначає Н.В. Галіцина, неюрисдикційні провадження спрямовані на вирішення справ щодо відносин так званого позитивного характеру, що виникають у процесі виконавчо-розпорядчої діяльності державних органів. Їх перелік значно ширший порівняно з юрисдикційними провадженнями, що зумовлено специфікою управлінської діяльності в різних сферах життя суспільства, розмаїттям і спеціалізацією їх суб'єктів і повноважень останніх [13].

На думку В.Ю. Машук, процедури, реалізовані в діяльності органів публічної адміністрації, загалом можуть бути диференційовані на підставі таких основних критеріїв: 1) характер адміністративної справи (наявність конфлікту); 2) спрямованість діяльності адміністративних органів; 3) суб'єкт ініціативи адміністративно-процедурних відносин; 4) характер наслідків для суб'єкта адміністративних правовідносин; 5) порядок здійснення адміністративної процедури (рівень урегульованості); 6) функціональне призначення адміністративної процедури. Застосування таких критеріїв для класифікації та характеристики змісту адміністративних процедур у сучасних умовах є необхідним чинником покращення стану адміністративно-процедурної ді-

яльності органів публічної адміністрації та забезпечення необхідним кваліфікованим захистом прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб у взаємовідносинах із виконавчими органами державної влади [11].

Як бачимо, існує велика кількість різновидів класифікації адміністративно-правових процедур. На нашу думку, адміністративно-правові процедури у сфері регулювання підприємницької діяльності можна класифікувати так: 1) на позовні та непозовні – залежно від наявності спору в межах інтересів зацікавлених осіб; 2) на дозвільні, контролюючі та забороняючі – залежно від спрямованості впливу на суспільні відносини.

Надзвичайно важливим із погляду забезпечення прав і законних інтересів особи є рівень урегульованості адміністративної процедури. Водночас характер правового регулювання має визначатися з урахуванням двох цілей. Перша – це допомога адміністративним інституціям у здійсненні завдань, які уряд покладає на них. Друга – так налагодити діяльність і систему ухвалення адміністративними інституціями рішень, щоб забезпечити адекватне і справедливе обслуговування всіх, хто матиме з ними справу. Перша пов'язана із проблемою ефективності адміністрації, друга – з питанням поваги і дотримання прав та інтересів осіб. Тобто, балансує між двома завданнями адміністративної процедури – захистом прав і законних інтересів особи й ефективною діяльністю адміністрації, – необхідно підходити і до порядку регулювання адміністративно-процедурних відносин. За загальним правилом, адміністративна процедура повинна здійснюватися просто, швидко та доцільно. Водночас «доцільно» означає найефективнішим з погляду результативності й економічності способом. У цьому сенсі в західному адміністративному праві часто говорять про неформальність адміністративної процедури [14].

Погоджуємося з думкою, що адміністративно-правова процедура має бути простою, швидкою, доцільною й ефективною. Тобто проста – використання мінімальної кількості бюрократичних механізмів; швидка – здійснюватися за максимально короткий проміжок часу для врегулювання наявних чи тих, що виникають, суспільних відносин; доцільна – має бути розумно використана в даних суспільних реаліях; ефективна – приносить максимальний економічний результат.

Як вважає В.П. Тимошук, адміністративна процедура не стосується внутрішньоорганізаційної діяльності адміністрації. Це цілком виправдано, тому що те, як виконуватиметься певна робота всередині органу влади, яким буде спілкування між службовцями даного органу, не так важливо для особи, якої стосуватиметься рішення органу влади. Це положення не варто розуміти як заперечення необхідності врегулювати законом організації та порядку діяльності органів влади, до того ж є чіткий припис Конституції України. Проте законодавче регулювання в цій сфері має бути максимально гнучким, аби надати можливість у кожному органі організувати адміністрування в найефективніший спосіб. Загалом, зважаючи на те, що в Україні порядок ухвалення підзаконних нормативних актів передбачається врегулювати спеціальним законом, у межах нашого дослідження адміністративну процедуру можна розглядати як порядок розгляду та вирішення індивідуальних адміністративних справ, тобто таких, які стосуються прав, свобод та законних інтересів конкретних фізичних і юридичних осіб. З огляду на це, другою ознакою адміністративної процедури можна назвати її індивідуальний (індивідуалізований) характер, оскільки вона прямо зачіпає конкретних осіб [15].

І.М. Ямкова дає таке визначення адміністративної процедури у сфері державного регулювання підприємницької діяльності – це передбачена адміністративно-правовими нормами форма діяльності публічної адміністрації (або розв'язання органами публічної адміністрації індивідуальних адміністративних справ) з метою забезпечення прав і законних інтересів підприємців у сфері здійснення підприємницької діяльності та сприяння нормальному функціонуванню громадянського суспільства і держави [16].

У межах проведеного дослідження вважаємо за доцільне дати таке визначення адміністративно-правовим процедурам регулювання у сфері підприємницької діяльності – це передбачена нормативно-правовими актами процедура в межах діяльності органів державної влади щодо реалізації та забезпечення прав та законних інтересів людини і громадянина щодо здійснення підприємницької діяльності з метою досягнення максимально ефективного економічного результату.

Варто звернути увагу на те, що реєстрацію суб'єктів підприємницької діяльності здійснюється відповідно до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців».

Як вважає І.М. Ямкова, аналізуючи положення цього Закону, можна констатувати таке: 1) у цій процедурі беруть участь суб'єкти підприємницької діяльності та державний реєстратор –

посадова особа, яка від імені держави здійснює державну реєстрацію юридичних осіб і фізичних осіб-підприємців. Отже, уособлює діяльність публічної адміністрації; 2) метою даної процедури є засвідчення факту легального існування юридичних осіб і фізичних осіб-підприємців в економічному обороті України, а також вчинення інших реєстраційних дій шляхом внесення відповідних записів до Єдиного державного реєстру юридичних та фізичних осіб-підприємців; 3) процедура державної реєстрації складається з таких послідовних процесуальних дій: подача заяви та необхідних документів до неї для проведення державної реєстрації фізичної особи або юридичної особи як суб'єкта підприємницької діяльності; перевірка комплектності документів, які подаються державному реєстратору, на повноту відомостей, що вказані в реєстраційній картці; перевірка документів, які подаються державному реєстратору, на відсутність підстав для відмови в проведенні державної реєстрації; внесення відомостей про юридичну особу або фізичну особу до Єдиного державного реєстру юридичних і фізичних осіб-підприємців; повідомлення державним реєстратором органів державної статистики, доходів і зборів, Пенсійного фонду України про здійснення державної реєстрації новоствореного суб'єкта; оформлення та видача виписки з Єдиного державного реєстру юридичних і фізичних осіб-підприємців [16].

Тобто однією з важливих адміністративно-правових процедур у сфері регулювання підприємницької діяльності є процедура державної реєстрації фізичних осіб-підприємців і юридичних осіб. Без проведення даної процедури здійснення підприємницької діяльності буде неможливим.

Варто наголосити на тому, що велике значення в підприємницькій діяльності відіграє ліцензування, яке відбувається відповідно до Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності».

Погоджуємося з думкою І.М. Ямкової, що адміністративні процедури ліцензування можуть бути умовно розподілені на такі групи: 1) процедури, пов'язані з видачею, переоформленням, анулюванням і видачею дублікатів ліцензій, у зв'язку з тим, що наслідком здійснення цих процедур є набуття певним суб'єктом статусу учасника господарських відносин у частині, що стосується права здійснювати конкретний вид господарської діяльності, такі процедури можна назвати статусними; 2) облікові процедури, тобто процедури, пов'язані з веденням ліцензійних справ і ліцензійних реєстрів; 3) контрольні процедури – процедури, пов'язані із здійсненням контролю за дотриманням ліцензіатами ліцензійних умов та видачею розпоряджень щодо усунення порушень законодавства у сфері ліцензування [16].

У межах нашого дослідження необхідно проаналізувати положення Закону України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності». Цей Закон визначає правові й організаційні засади функціонування дозвільної системи у сфері господарської діяльності та встановлює порядок діяльності дозвільних органів, уповноважених видавати документи дозвільного характеру, і адміністраторів. Дозвільна (погоджувальна) процедура – сукупність дій, що здійснюються адміністраторами та дозвільними органами під час проведення погодження (розгляду), оформлення, надання висновків тощо, які передують отриманню документа дозвільного характеру [17].

За результатом застосування дозвільної процедури видається документ дозвільного характеру – дозвіл, висновок, рішення, погодження, свідоцтво, інший документ в електронному вигляді (запис про наявність дозволу, висновку, рішення, погодження, свідоцтва, іншого документа в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань), який дозвільний орган зобов'язаний видати суб'єкту господарювання в разі надання йому права на провадження певних дій щодо здійснення господарської діяльності або видів господарської діяльності та/або без наявності якого суб'єкт господарювання не може проваджувати певні дії щодо здійснення господарської діяльності або видів господарської діяльності. Об'єкт, на який видається документ дозвільного характеру, – природні ресурси, земельна ділянка, ґрунтовий покрив земельних ділянок, споруда, будівля, приміщення, устаткування, обладнання та механізми, що вводяться в експлуатацію або проектуються, окрема операція, господарська діяльність певного виду, робота та послуга, а також документи, які використовуються суб'єктом господарювання в процесі проходження погоджувальної (дозвільної) процедури (проектна документація на будівництво об'єктів, землевпорядна документація, містобудівна документація, гірничий відвід) [17].

Адміністративна процедура видачі документів дозвільного характеру охоплює такі дії державного адміністратора [16]: 1) надання представникові суб'єкта підприємницької діяльності вичерпної інформації щодо вимог і порядку одержання документа дозвільного характеру; 2) прийняття та перевірка документів, необхідних для одержання документів дозвільного характеру, їх

реєстрація та подання документів (їх копій) відповідним регіональним і місцевим дозвільним органам; 3) видача оформлених регіональними та місцевими дозвільними органами суб'єкту господарювання документів дозвільного характеру; 4) забезпечення взаємодії регіональних і місцевих дозвільних органів і документообігу; 5) формування та ведення реєстру документів дозвільного характеру; 6) оформлення дублікатів дозволів; 7) інформування посадових осіб, які підпорядковуються, а також уповноваженого органу про порушення вимог законодавства з питань видачі документів дозвільного характеру посадовою особою регіонального та місцевого дозвільного органу [17].

Отже, під час використання об'єктів, визначених у Законі України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності», необхідно пройти всі стадії дозвільної процедури для отримання певного документа, який би дозволяв використання об'єктів у господарській діяльності.

Варто звернути увагу на захист економічної конкуренції. На думку О.О. Бакалінської, економічна конкуренція є тим рушійним елементом ринкової економіки, який забезпечує баланс особистих і приватних інтересів суб'єктів ринку, формує підвалини соціальної стабільності в суспільстві. Намагаючись побудувати соціально-орієнтовану ринкову економіку, держава на конституційному рівні визнала необхідність захисту економічної конкуренції та гарантувала цей захист [19].

Безпосередній вплив на формування і розвиток ринкових відносин, ухвалення управлінських та інших рішень у сфері конкуренції здійснюється через систему спеціальних принципів конкурентного права: принцип свободи господарської, зокрема, підприємницької діяльності; принцип єдності економічного простору і вільного переміщення товарів, послуг і фінансів; принцип підтримки добросовісної конкуренції; принцип недопущення господарської діяльності, спрямованої на монополізацію та недобросовісну конкуренцію [19].

Відповідно до Закону України «Про захист економічної конкуренції», економічна конкуренція (конкуренція) – змагання між суб'єктами господарювання з метою здобуття завдяки власним досягненням переваг над іншими суб'єктами господарювання, внаслідок чого споживачі, суб'єкти господарювання мають можливість вибирати між кількома продавцями, покупцями, а окремий суб'єкт господарювання не може визначати умови обороту товарів на ринку. Цим Законом регулюються відносини органів державної влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю із суб'єктами господарювання; суб'єктів господарювання з іншими суб'єктами господарювання, із споживачами, іншими юридичними та фізичними особами у зв'язку з економічною конкуренцією [18].

У разі порушення законодавства про захист економічної конкуренції відбувається процедура розгляду справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції.

Відповідно до ст. 35 Закону України «Про захист економічної конкуренції», розгляд справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції починається з прийняття розпорядження про початок розгляду справи та закінчується ухваленням рішення у справі. Під час розгляду справи про порушення законодавства про захист економічної конкуренції органи Антимонопольного комітету України збирають і аналізують документи, висновки експертів, пояснення осіб, іншу інформацію, що є доказом у справі, та приймають рішення у справі в межах своїх повноважень; отримують пояснення осіб, які беруть участь у справі, або будь-яких осіб за їх клопотанням чи з власної ініціативи [18].

Очевидно, що за результатами застосування будь-якої адміністративно-правової процедури ухвалюється певне рішення з юридичними наслідками.

За результатами розгляду справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції органи Антимонопольного комітету України ухвалюють такі рішення: про визнання вчинення порушення законодавства про захист економічної конкуренції; про припинення порушення законодавства про захист економічної конкуренції; про зобов'язання органу влади, органу місцевого самоврядування, органу адміністративно-господарського управління та контролю скасувати або змінити ухвалене ним рішення чи розірвати угоди, визнані антиконкурентними діями органів влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю; про визнання суб'єкта господарювання таким, що посідає монопольне (домінуюче) становище на ринку; про примусовий поділ суб'єкта господарювання, що з посідає монопольне (домінуюче) становище на ринку; про накладення штрафу; про блокування цінних паперів; про усунення наслідків порушень законодавства про захист економічної конкуренції, зокрема й про усунення чи пом'якшення негативного впливу узгоджених дій, концентрації суб'єктів господарювання на конкуренцію; про скасування дозволу на узгоджені дії в разі вчинення дій, заборонених згідно зі ст. 19 цього Закону; про закриття провадження у справі [18].

Висновки. Отже, можна зробити такі висновки:

1. Більшість науковців вважають, що за допомогою адміністративно-правових процедур відбувається реалізація законних прав та свобод людини і громадянина. Тим самим відбувається гармонійне поєднання прісв нормативно-правових актів та їх реалізація в реальних суспільних відносин.

2. Науковців дають різну характеристику адміністративним процедурам, однак є і спільні риси в цих характеристиках, а саме: 1) здійснюється в публічній сфері, тобто у сфері публічного адміністрування; 2) здійснюється відповідно до встановлених вимог нормативно-правових актів; 3) наявність стадій реалізації даної процедури; 4) індивідуальних характеру застосування адміністративно-правової процедури; 5) за результатами застосування певної адміністративно-правової процедури ухвалюється відповідний нормативний акт, обов'язковий до виконання.

3. Існує багато різновидів класифікації адміністративно-правових процедур. На нашу думку, адміністративно-правові процедури у сфері регулювання підприємницької діяльності можна класифікувати на: 1) позовні та непозовні – залежно від наявності спору в межах інтересів зацікавлених осіб; 2) дозвільні, контролюючі та забороняючі – залежно від спрямованості впливу на суспільні відносини.

4. Адміністративно-правова процедура має бути простою, швидкою, доцільною та ефективною. Тобто проста – використання мінімальної кількості бюрократичних механізмів; швидка – здійснюватися за максимально короткий проміжок часу для врегулювання вже наявних чи таких, що виникають, суспільних відносин; доцільна – має бути розумно використана в даних суспільних реаліях; ефективна – приносить максимальний економічний результат.

5. Однією з важливих адміністративно-правових процедур у сфері регулювання підприємницької діяльності є процедура державної реєстрації фізичних осіб-підприємців та юридичних осіб. Без проведення даної процедури здійснення підприємницької діяльності буде неможливим.

6. Під час використання об'єктів, визначених у Законі України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності», необхідно пройти всі стадії дозвільної процедури для отримання певного документа, який би дозволяв використання об'єктів у господарській діяльності.

7. За результатами застосування будь-якої адміністративно-правової процедури ухвалюється певне рішення з юридичними наслідками.

Отже, існує широке коло адміністративних процедур адміністративно-правового регулювання підприємницької діяльності. Для провадження підприємницької діяльності особа вже на першому етапі має пройти процедуру реєстрації фізичної особи-підприємця чи юридичної особи. Надалі майже на кожному етапі здійснення підприємницької діяльності фізична особа-підприємець чи юридична особа буде використовувати процедури з дозволу, заборони чи контролю.

Список використаних джерел:

1. Лагода О.С. Адміністративна процедура : теорія і практика застосування : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / О.С. Лагода ; Нац. ун-т держ. податк. служби України. – Ірпінь, 2007. – 21 с.
2. Щерба А.В. Адміністративні процедури в органах місцевого самоврядування в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / А.В. Щерба ; Харк. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2011. – 20 с.
3. Фоміч Г.В. Адміністративні процедури у публічній службі України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Г.В. Фоміч ; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». – Одеса, 2010. – 20 с.
4. Галіцина Н.В. Адміністративно-правові засади процедури створення та функціонування товариств з обмеженою відповідальністю в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Н.В. Галіцина ; Класич. приват. ун-т. – Запоріжжя, 2010. – 20 с.
5. Алімов Р.С. Процедури в адміністративному праві України : теорія і практика : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Р.С. Алімов ; Держ. податк. адмін. України, Акад. держ. податк. служби України. – Ірпінь, 2002. – 16 с.
6. Фролов Ю.М. Адміністративні процедури : зміст та особливості / Ю.М. Фролов // Форум права. – 2013. – № 3. – С. 692–698.
7. Галунько В.В. Адміністративне право України / В.В. Галунько. – Т. 1 : Загальне адміністративне право : [навчальний посібник]. – Херсон : Д.С. Грін, 2015. – 272 с.

8. Миколенко О.І. Місце адміністративного процедурного права в системі юридичних знань та системі права України : автореф. дис. ... д. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / О.І. Миколенко ; Класич. приват. ун-т. – Запоріжжя, 2011. – 40 с.
9. Лазарев И.М. Административные процедуры в сфере взаимоотношений граждан и их организаций с органами исполнительной власти в Российской Федерации : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.14 «Административное право; финансовое право; информационное право» / И.М. Лазарев. – Москва, 2002. – 20 с.
10. Стеценко С.Г. Адміністративне право України : [навч. посіб.] / С.Г. Стеценко. – Київ : Атіка, 2008. – 624 с.
11. Машук В.Ю. Види адміністративних процедур : критерії класифікації / В.Ю. Машук // Адміністративне право і процес. – 2014. – № 1(7). – С. 60–68.
12. Тимошук В.П. Адміністративна процедура та адміністративні послуги. Зарубіжний досвід і пропозиції для України / В.П. Тимошук. – Київ : Факт, 2003. – 496 с.
13. Галіцина Н.В. Класифікаційний розподіл адміністративних процедур / Н.В. Галіцина // Вісник Запорізького національного університету. – 2010. – № 3. – С. 54–59.
14. Галіцина Н.В. Адміністративна процедура як інститут адміністративного процесу / Н.В. Галіцина // Форум права. – 2010. – № 4. – С. 163–177 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2010-4/10gnviar.pdf>.
15. Ямкова І.М. Адміністративні процедури як форма діяльності публічної адміністрації щодо регулювання підприємництва / І.М. Ямкова // Порівняльно-аналітичне право. – 2014. – № 1. – С. 211–214.
16. Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності : Закон від 6 вересня 2005 р. № 2806–IV // Урядовий кур'єр. – 05.10.2005. – № 188.
17. Про захист економічної конкуренції : Закон від 11 січня 2001 р. № 2210–III // Голос України. – 27.02.2001. – № 37.
18. Бакалінська О.О. Захист економічної конкуренції : організаційно-правові засади державного управління : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / О.О. Бакалінська ; Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. – Київ, 2003. – 20 с.
19. Бурбика В.О. Процедури взаємодії органів місцевого самоврядування з правоохоронними органами [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sd-vp.info/2016/protseduri-vzayemodiyi-organiv-mistseвого-samovryaduvannya-z-pravoohoronnimi-organami>.
20. Машук В.Ю. Види адміністративних процедур : критерії класифікації / В.Ю. Машук // Адміністративне право і процес. – 2014. – № 1(7). – С. 60–67.

УДК 342.9

МАРТИНЮК О.А.

ОБ'ЄКТ КОНТРОЛЮ ЗА НОТАРІАЛЬНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ: ПОНЯТТЯ ТА ХАРАКТЕРНІ РИСИ

Аналізуються різноманітні наукові підходи до розуміння об'єкта контролю у сфері державного управління і на цій основі обґрунтовується авторський підхід до розуміння нотаріату як специфічного об'єкта контролю.

Ключові слова: державне управління, контролюючі суб'єкти, контроль за нотаріальною діяльністю, нотаріальна діяльність, нотаріат, об'єкт контролю, підконтрольні суб'єкти, предмет контролю.

© МАРТИНЮК О.А. – здобувач кафедри конституційного, адміністративного права та соціально-гуманітарних дисциплін (Інститут права та суспільних відносин Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»)